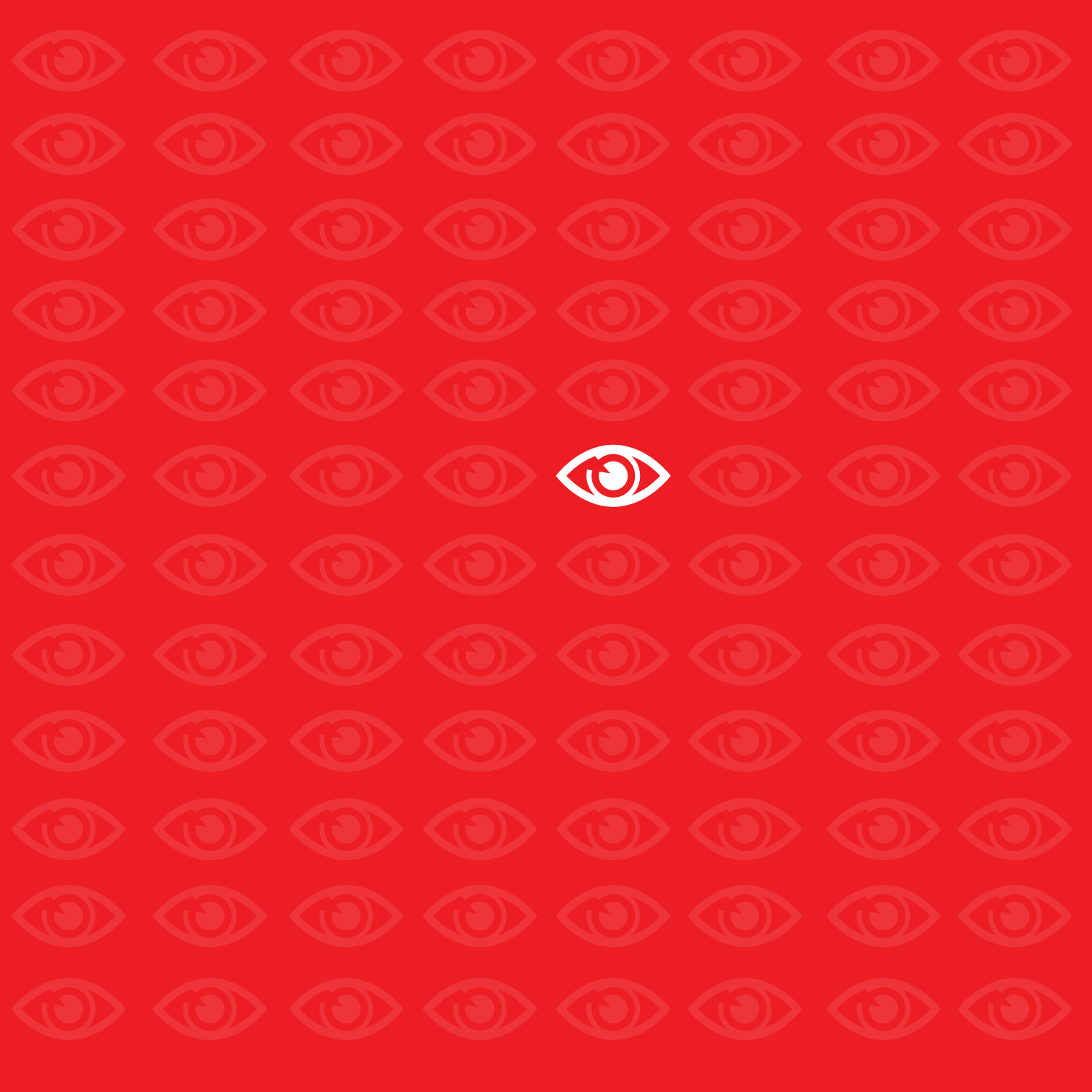

| Što vidite?

Smatrate li da je žena djelomično isprovocirala silovanje jer je nosila provokativnu odjeću?

Smatrate li da muškarci nisu dobri u podizanju djece i njezi drugih osoba?

Smatrate li da su žene previše emotivne i da to utječe na njihov kredibilitet kao svjedokinja?

Smatrate li da su muškarci jači od žena te stoga ne mogu biti žrtve obiteljskoga nasilja?

Smatrate li da žene prirodno posjeduju majčinski instinkt, da im je karijera sekundarna u odnosu na brigu o djetetu i da razumiju djecu bolje od oca?

Smatrate li da su muškarci agresivniji i prirodno skloniji nasilju zbog same činjenice svojega spola, te da trpe veću razinu stresa i pritiska zbog obveze izdržavanja obitelji?

Smatrate li da su Romi neobrazovani i da se bave prevarom?

Smatrate li da su LGBTI osobe promiskuitetne i da ne posjeduju uobičajene društvene vrijednosti?

Smatrate li da osobe s invaliditetom ne mogu biti samostalne i da su nesposobne za rad?

Smatrate li da bi netko od vaših kolega/ica pozitivno odgovorio na gornja pitanja?

Pogledajte u sebe i oko sebe. Što vidite?

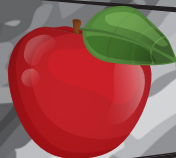
Što su stereotipi i predrasude?

Stereotip predstavlja generaliziranje o skupini ljudi, kojim se istovjetne osobine pripisuju gotovo svim članovima/icama neke skupine.

Kada su jednom formirani, stereotipi postaju jako otporni na promjene uslijed novih informacija i njima zapravo pojednostavljujemo svoj pogled na svijet. U određenoj mjeri, svako ljudsko biće to radi. Ako ta mjera pređe granicu i ako zaboravimo obratiti pozornost na individualne razlike među ljudima određene skupine, tada stereotip postaje nepravedan i potencijalno zlostavljački.

Ima li tu mjesta pravdi?

Za razliku od stereotipa, predrasude se temelje na afektivnoj komponenti. Emocionalno su obojene i sprečavaju nas da ispravno procjenjujemo ljude, predmete i situacije.

Predrasuda je stav o pojedincu ili skupini, utemeljen na stereotipima, koji čini neku osobu sklonu da misli, osjeća, percipira i djeluje na pozitivne ili nepovoljne načine prema nekoj skupini ili pojedinim članovima/icama te skupine.

Opasnost takvog procesa je da sudimo i mislimo o drugima neadekvatno, donoseći prerane i često pogrešne zaključke. Predrasude su mišljenja koja se donose bez prethodnog rasuđivanja.

One su negativan stav ili niz stavova prema svima ili većini članova/ica neke skupine, bez bilo kojih dokaza.

Zar i ja imam stereotipe i predrasude?

Predrasude stječemo na isti način na koji usvajamo i ostale stavove i uvjerenja o životu, i to još od najranijeg djetinjstva, učeći od roditelja, a zatim i nastavnika/ca, rođaka/inja, te prijatelja/ica.

Jesu li vas roditelji ikada plašili raznim pričama o nekoj osobi koja je živjela u vašem okruženju i imala određenu manu?

S obzirom na to da su stereotipi i predrasude rezultat socijalizacije, koja počinje u obitelji, a tako rano stečeni negativni stavovi o drugima teško da se mogu mijenjati, svako ljudsko biće ima određene predrasude.

Naš odgoj, kultura iz koje dolazimo, obrazovanje i iskustvo neminovno određuju naš stil života, ali i rada.

Stoga, čak ni suci/sutkinje, kao ljudska bića, s vlastitim idejama i životnim iskustvom, nisu imuni/e na predrasude i stereotipe. Naprotiv! Upravo su naše ideje i naše životno iskustvo ono što utječe na naše životne odluke, ali i odluke koje donosimo u postupcima.

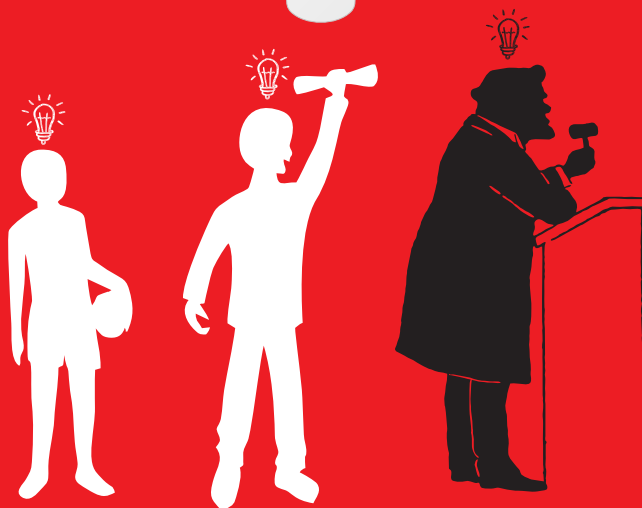
Mnogi suci/sutkinje, ali i drugi profesionalci/ke, nisu u stanju isključiti vlastita uvjerenja iz posla koji obavljaju, čak ni kada imaju najbolje moguće namjere. Jedan od razlog za to jeste što često nismo ni svjesni da imamo određene predrasude i stereotipe.

Stereotipe i predrasude stvaramo u odnosu na nečiji spol, rod, rasu, boju kože, jezik, vjeru, invaliditet, imovno stanje, obrazovanje, društveni položaj, itd. Tako smatramo da su osobe s invaliditetom nesposobne za rad, da muškarci ne plaću, da su Romi neobrazovani i nekulturni, da su sve žene dobre majke, da su lezbejke muškobanjaste, a gej muškarci feminizirani, itd.

**Naš pogled na svijet je iskrivljen,
a toga najčešće nismo ni svjesni!**

**Obrazovanje nam je omogućilo
da dobijemo bitku, ali ne i rat!**

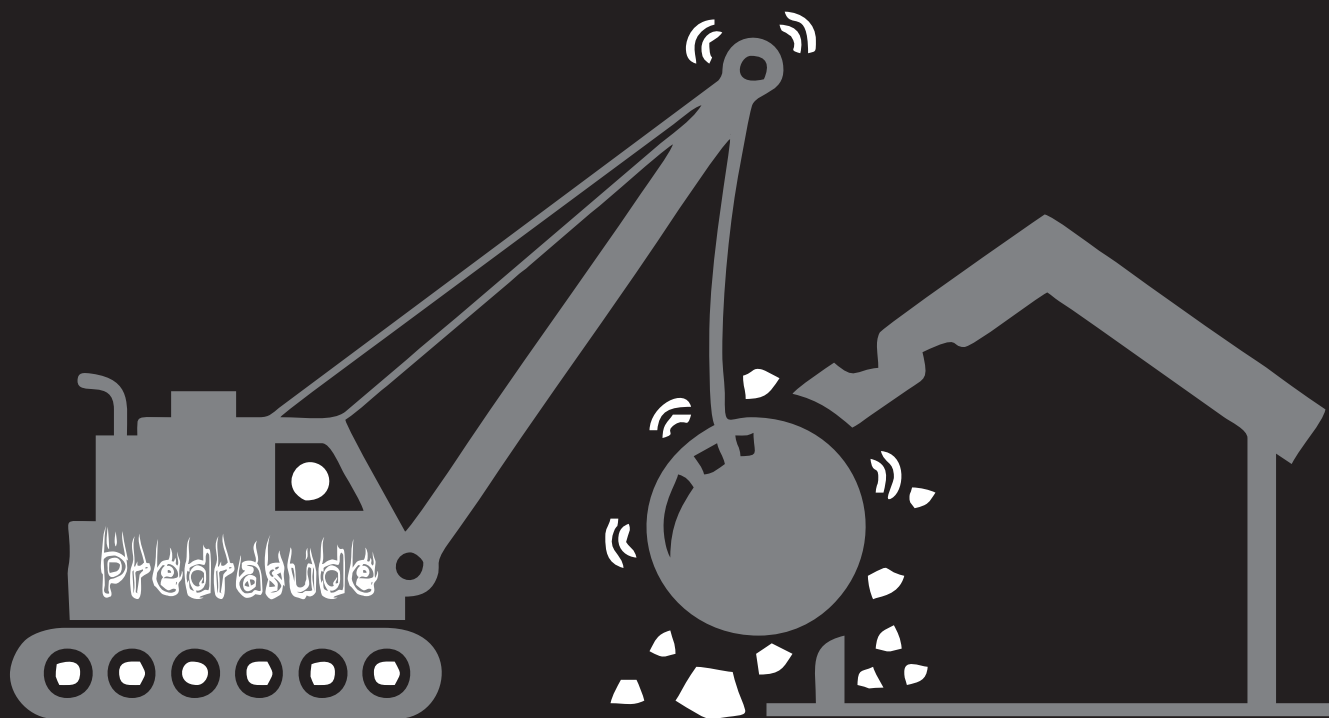
Obrazovanje je vrlo moćno oružje u borbi protiv predrasuda, jer smo kroz obrazovanje dolazili u osobni kontakt s najrazličitijim osobama, što nam je omogućilo da članove/ice drugih skupina percipiramo kao individue, čije karakteristike ne proistječu samo iz pripadnosti nekoj skupini. Isto tako, obrazovanje nam je dalo uvid u uzroke predrasuda i moć da objektivnije sagledamo svoje stavove.

Posljedice predrasuda i stereotipa

Iako je riječ o subjektivnom fenomenu, predrasude itekako proizvode objektivne posljedice. One su temelj raznih oblika nepravednog ponašanja i diskriminacije prema onima na koje se odnose. Zbog predrasuda osuđujemo, potcjenjujemo, izražavamo neprijateljske stavove, i to potpuno neosnovano, na temelju nepostojanih dokaza i bez utemeljenih činjenica.

Drugim riječima, predrasude proizvode nepravdu!

Zbog predrasuda vršimo diskriminaciju i dovodimo neku osobu ili skupinu osoba u nepovoljniji položaj za razliku od neke druge osobe ili skupine osoba u sličnim situacijama, povređujemo dostojanstvo osobe i stvaramo zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Provedbom zakona možemo stvoriti i ojačati stereotipe i predrasude ili ih možemo prevenirati i otkloniti.

DISKRIMINACIJA

Trebamo znati da čak i neverbalni znakovi, koje nesvjesno izrazimo u sudnici, mogu prenijeti negativnu poruku stranci u postupku i na taj način utjecati na iskaz stranke, a samim time i na ishod postupka.

Bitne su i riječi i djela!

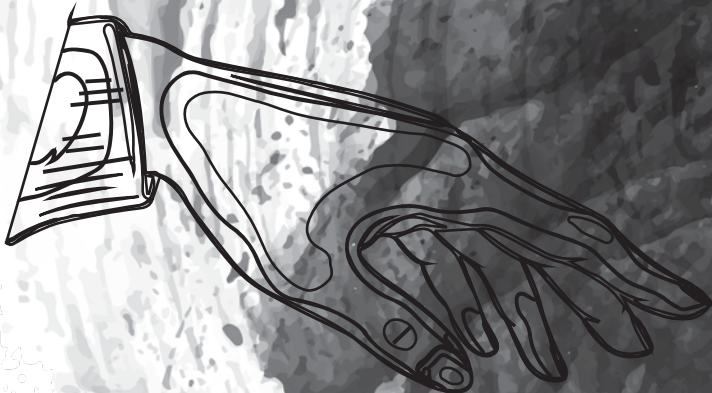
Značaj vaše uloge

Otklanjanje predrasuda preduvjet je za ostvarenje jednakog pristupa pravdi.

Sudačke odluke mogu biti obojene stereotipima, a stoga i pristrane, čime se podriva jednak pristup pravdi.

Nadalje, stereotipi mogu utjecati na razmišljanje suca/sutkinje o prirodi određenog kaznenog djela. Nerijetko se dešava da se u slučajevima silovanja pažnja nastoji prebaciti na seksualno ponašanje žrtve, posebice ako postoji predrasuda da je žrtva promiskuitetna, zbog njezinog izgleda, odjeće, seksualnih odnosa s drugim partnerima i sl.

Ako predrasude postoje u mehanizmu koji štiti ljudska prava i brine se za njihovu provedbu, možemo li reći da taj mehanizam ispunjava svoju svrhu?

Kada je riječ o povjerenju javnosti u pravosuđe, ono je ukorijenjeno u percepciji pravednosti i jednakosti pred sudom, koju oblikuje sam sud.

Toj percepciji doprinosi način interakcije suda s javnošću, ali i način međusobne interakcije nositelja/ica pravosudnih funkcija, profesionalnih stranaka i stranaka na sudu. Naime, svojim postupanjem suci/sutkinje prenose javnosti poruku o svojim uvjerenjima i stavovima, što u konačnici oblikuje (ne)povjerenje u pravosudni sustav.

Sudac/sutkinja mora biti svjestan/na da za građanina/ku on/ona predstavlja pravednost i jamstvo jednakog tretmana pred zakonom, što sa sobom nosi poseban stupanj odgovornosti. Stupanj (ne)ispunjenja takvih očekivanja građana/ki, sudac/sutkinja iskazuje prema vani svojim radom i načinom na koji komunicira s javnošću.

Eliminacijom diskriminirajućih praksi, koja neminovno slijedi po osvješćivanju i uklanjanju predrasuda i stereotipa iz sudnice, te uvažavanju i poštivanju različitosti u vlastitom okruženju, pravosudni sustav postaje dostupan, fer i nepristran, a povjerenje javnosti u pravosuđe prirodno slijedi taj proces.

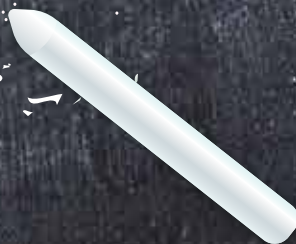
Kako možete dati svoj doprinos?

- ✓ Odnosite se prema sudionicima/ama u postupku i kolegama/icama na ljubazan i učtiv način, te se suzdržavajte od komentara i/ili radnji kojima ih možete uvrijediti ili poniziti. Ne koristite deminutive niti druge neadekvatne izraze kada se obraćate sudionicima/ama u postupku i kolegama/icama.
- ✓ Koristite rodno osjetljiv jezik u pismenoj i usmenoj komunikaciji.
- ✓ Tretirajte sudionike/ce u postupku i kolege/ice na jednak način, bez obzira na rasu, boju kože, jezik, vjeru, etničku pripadnost, invaliditet, starosnu dob, nacionalno ili socijalno podrijetlo, vezu s nacionalnom manjinom, političko ili drugo uvjerenje, imovno stanje, članstvo u sindikatu ili drugoj udruzi, obrazovanje, društveni položaj i spol, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, spolne karakteristike ili druge okolnosti.
- ✓ Ne donosite ishitrene zaključke o nečijem statusu i ugledu na temelju okolnosti iz prethodne točke.
- ✓ Ne ispoljavajte protuzakonita i neželjena ponašanja, uključujući seksualno i rodno utemeljeno uznemiravanje, i zahtijevajte iste standarde ponašanja od sudionika/ca u postupku i svojih kolega/ica.
- ✓ Naučite prepoznati stereotipe i predrasude, uklonite ih iz sudnice i ne dozvolite da utječu na vaše odluke u postupku. Po potrebi, razgovarajte s kolegama/icama i skrenite im pozornost na to da se diskriminirajuće ponašanje ne može i neće tolerirati u sudu.

Kao sudac/sutkinja s pravom očekujete da vas sudionici/ce u postupku i vaše kolege/ice tretiraju s poštovanjem. Ne zaboravite da i oni/one s pravom očekuju isto od vas!

Istodobno, kao sudac/sutkinja imate pravo i obvezu da u sudnici i vašem radnom okruženju spriječite i sankcionirate svako predrasudama obojeno ponašanje, te da aktivno doprinosite stvaranju takvog ozračja, u kojem će se sudionici/ce u postupku i vaše kolege/ice osjećati prijatno i cijenjeno.

Vaš doprinos eliminaciji predrasuda iz pravosudnog sustava krucijalan!

Izgleda li vam ovo poznato?

- ◆ Sudac/sutkinja poznaje i poštuje različitosti u društvu, a koje se osobito odnose na rasu, boju kože, spol, vjersku pripadnost, nacionalno porijeklo, društveni stalež, invalidnost, starosnu dob, bračni status, seksualno opredjeljenje, socijalni i ekonomski status i druge kriterije, i odnosi se prema svim osobama s kojima ima profesionalne kontakte s jednakim poštovanjem. U tom smislu:
  - sudac/sutkinja u obavljanju svoje funkcije neće riječima niti ponašanjem pokazivati naklonost ili predrasude prema bilo kojem pojedincu ili skupini;
  - sudac/sutkinja obavlja svoju funkciju tako da osigura jednak tretman sudionika/ca u postupku;
  - sudac/sutkinja neće dozvoliti strankama, sudskom osoblju i drugim osobama koje su pod njegovim/njezinim nadzorom da bez opravdanog razloga različito tretiraju ostale sudionike/ce u postupku.

- ◆ Sudac/sutkinja promovira visoke standarde su-
dačkog ponašanja u cilju jačanja povjerenja
javnosti u pravosude.
- ◆ Sudac/sutkinja obavlja svoju funkciju i tretira
sve strane u predmetu bez favoriziranja, pris-
tranosti i predrasuda. Nepristranost se odnosi
ne samo na odluku nego i na postupak donošenja
te odluke. Sudac/sutkinja se ponaša u sudu i
izvan suda ta takav način da održava i una-
pređuje povjerenje javnosti i stranaka u ne-
pristranost tog/te suca/sutkinje i pravosuđa u
cjelini.
- ◆ Sudac/sutkinja će zatražiti svoje izuzeće ako
kod javnosti može stvoriti utisak da nije u
stanju odlučivati o predmetu nepristrano, kao i
kada to sam/sama ocijeni.
- ◆ Sudac/sutkinja se ponaša na takav način da
afirmira povjerenje javnosti u integritet pra-
vosuđa.

Pogledajte u sebe i oko sebe. Što vidite?
Vidite li isti svijet kao i onaj kada smo vam
prvi put postavili ovo pitanje?

Za **pravosuđe** bez predrasuda

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

Ova je publikacija izdana u okviru Projekta „Unapređenje efikasnosti sudova i odgovornosti sudaca i tužitelja u BiH - druga faza”, koji provodi Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine (VSTV BiH), uz financijsku potporu Vlade Švedske.

Opći cilj Projekta je unapređenje efikasnosti pravosuđa, s aspektom na sudove, kroz jačanje vladavine prava, demokratije, ljudskih prava, unapređenje položaja ranjivih skupina u kontaktu sa sudom, jačanje rodne jednakosti među nositeljima/cama pravosudnih funkcija, pružanje organizacijske i materijalne potpore pravosudnim institucijama, borbu protiv korupcije, potporu u upravljanju sudskim predmetima, obuke nositelja/ica pravosudnih funkcija, sudskog i nesudskog osoblja, te reformu ovršnog postupka u pravosudnom sustavu BiH.

U okviru Projekta, VSTV BiH poduzima aktivnosti na unapređenju rodne ravnopravnosti u pravosuđu, te unapređenju položaja ranjivih skupina u kontaktu s pravosuđem, kao specifičnih ciljeva Projekta.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost VSTV BiH i ne odražava nužno stajališta Vlade Švedske.

